

Nils Ferlin besjungen av Evert Taube

av Tor Englund

Jag sitter och tittar i Folket i Bilds julnummer från 1951 och förundras över den höga litterära kvalitén som finns i numret. Där hittar man först en dikt av Gunnar Ekelöf följt av en spännande sjöartikel av Erik Asklund. Sven Edvin Salje skriver om Snapphanarna och Moa Martinson om Kamrater i det gamla Klara. En novell av Stina Aronson följs av noveller av Agnes von Krusenstjerna, Jan Fridegård och Halldor Laxness. Därpå en festlig drapa av Lennart Hellsing och en presentation av konstnären Hilding Linnqvist och en följetong av Irja Browallius och mycket annat. Men det som väcker mitt speciella intresse är en artikel om Nils Ferlin av Evert Taube.

*där man ristat de ting som ditt signum gav
dina gycklarbjällror
din pilgrimsstav
och din längtans blå anemone*

Nils Ferlin ser ut som en marskalk Bernadotte eller som greven av Rousillon. Ibland påminner han också mycket om Lionardo da Vincis vän Francois den förste. Men Ferlin tog upp gycklarens attityd. Det är ju allmänt bekant att han kunde blivit kammarherre hos påven och markis i likhet med Lagergren av Tyresö. Han tackade nej. Stekvändare i Rue de l'Abbaye? Nej! Han tog upp gycklarens attityd. Nils Ferlins knappa vers tycks reglerad av andhämtningen hos en lekare som går på händerna och spelar luta för Gud med tårna.

Den ferlinska strofen har ingen skrivbordslogik och utfunderad syntax, inget beräknande välljud, inget kompositionsmässigt utfall. Den spirar som anemone, den faller som äppelblom faller, som snö, som vingskjuten and faller i Knallpåkavik. Långt från jägarn! Ferlins vers är alltså inte förståndsmässigt utformad utan efter nutida förhållanden häpnadsväckande rent lyrisk. Ändå är den proverbialt tankediger, kvick, dräpande, underfundig och djup. Som av en ren tillfällighet. Ferlins vers uttrycker mera kärlek än den utsäger när den talar om kärlek. När Ferlins vers uttrycker fundersamhet över någonting i naturen stannar vinden och lyssnar. Marken blir bekymrad.

Man hör att någon torkar fötterna på verandan och ser honom komma ut i köket, vårsväl och röd om kinderna och sätta sig vid köksfönstret och flytta på kaffekoppen och glänta på gardinen. – Det är något fel på min trädgård, säger han.

*Det är något fel med min trädgård
Där hörs ingen fågelsång.*

I dalavisan står det att marken, hon gläds. Men i den här av Ferlin behöver det inte stå att hon sörjer.

Jag träffade en florentinare som funnit att La poesia ferlinensi är en utpräglat traditionsbunden poesi med rötter i medeltid, renässans och barock. Jag svarade att herr Nils Johan Einar Ferlin har en medeltidskälla i sin själ och att han har blått medeltidsblod, Villons törst och Cyranos courage. Men bunden är han inte, har aldrig varit fängslad i vare sig Kungl. Biblioteket eller Nordiska museet. Och det var inte folkdanser han dansade på Skansen. Han stappade.

Stämningarna i Ferlins dikter – deras tonfall, bildspråk och rytm – ger på något sätt mer av den nutida människans belägenhet än dagsnyheterna och mer av vårt svenska klimat än rapporterna i radio om väderlek. Ferlins poesi är inte medvetet gåtfull som den surrealistiska eller associationsflödande poesin, men både hans ordspråksmässiga och hans som rosor plötsligt utsprungna visor i folkton – ja, de fräna till och med, har något gåtfullt. Det är någonting av fladdermus, av poppeldun, av vindkantring och kårar i Ferlins visor, någonting som är svårt för samtiden att få tag i. Men samtiden använder så hemskt många onödiga ord.

Samtiden frossar faktiskt i ord. Ferlin faller ett yttrande då och då. Han är ordknapp som akrobaterna och hans diktion påminner om den engelska clownens, han som slår kullerbyttor och samtidigt reciterar Shakespeare:

*Like as the waves makes towards the pebbled shore
So do our minutes hasten to their end.*

*Som vågor rulla in mot stenig strand
Så är vår levnads stunder jämt på språng.*

*Det är något fel på min trädgård
Där hörs ingen fågelsång.*

Men som benrangelspoet och kärlekskvidare kan ingen tävla med Ferlin, utom Francois Villon. Av dennes fräna gravlukt och stank är de ferlinska dofterna emellertid kyskare septentrionala varianter. Men både Ferlin och Villon pendlar mellan rus och ruese, rosenkind och benrangel. Ferlin är ingen tillfällighet, som många av oss andra är. Efter ett halvt årtusende har Villons Europa återuppstått, benranglets, skökans och soldatkorvens Europa med drömmar om blå anemoner.

Hurudan är den ferlinska musans gromylla? Är den fet? Är den jungfrulig eller gödslad? Den är väl som en kryddgård på folkungatid och som en rosengård vid klostermur, kan jag tro. Är Ferlin en konstig person? Nej. Är han märkvärdig? Ja, i högsta grad! Han är kanske vårt lands naturligaste människa. Det är märkvärdigt nog.

När Ferlin första gången läste sina dikter för mig och jag satt där tyst efteråt, så övergick han till att gå på händer under samspråk och sedan började han steppa. Därefter drack vi vin och jag dansade en rill, en tarantella och en pericón. Sedan hjulade Nils Ferlin. Sedan sjöng vi psalmen "Det är en ros utsprungen" och beställde mera vin, alldeles som riktiga munkar eller präster. Detta skedde inför kvinnor som smekte våra rockärmar och torkade bort vår pannsvett med sina näsdukar och brände oss med sina glödande kinder och såg på oss som man tittar på god mat. Men hela tiden såg jag i själens belysning, de tider och drömmar, den tro, den kärlek, den sång ur vilken Nils Ferlins snille och smak sugit som ett värdräd sin näring – ett femhundraårigt träd. Ja, för mig är Nils Ferlin omkring femhundra år gammal.

I Sverige hade den hedniska sången sovit under ett täcke av tvåhundraårig glömska när Dies irae och Stabat Mater dolorosa plötsligt flög över landen, från Skara till Åbo. Trollen på Smålands Taberg hade sett vita präster bära korsens tecken upp genom landet längs sjöar och floder. Svenskarnas hövdingar fick avsvära hela Valhall, sluta med blotning, kyssa krucifixet och tyda latin. Detta var påvedörets största bragd, den kristna kyrkans och trons största triumf i alla tider. Gudsriket på jorden syntes verkligen stå inför sin fullbordan. Svenska vikingasöner kom hem från Paris som klerker och studenter. Vid Gautelfre och Eystrasalt talades kyrkofädernas romerska tungomål. Strömning och sill välsignades på latin.

Men ett folks liv är dess eget språk. Ur folkdjupet framtonades fromma visor på svenska. De bevingades av kyrkans gregorianska musik och blev godtagna av prästerna inom kyrkans murar. Men utanför murarna förmälades de med folksagan och med dansen som nog var gammal och forn men redan tuktad i riddarballadens anda.

Vi står inför ett nytt skede i svensk poesi. Dansvisan födes

*Här går en dans på sunnan holm på vitan sand
Här dansar Ivar Jonsson vid drottningens hand
Grant kännen I Ivar Jonsson.*

Vi känner Ivar Jonsson. Och Nils Johan Einar Ferlin. Rätt väl.

Vikingarnas livsmål hade varit tvenne, nämligen ära och rikedom. Mot dem ställde kyrkan fromhet och försakelse. Där överflöd uppstod gick det till kyrkor, kloster och välgörenhet. I den påvliga bulla som

förklarar Birgitta som helgon står det att hon gav akt på sitt hus och åt aldrig sitt bröd med lättja, utsträckte sin hand till de fattiga och eländiga och visade en outtömlig barmhärtighet åt alla behövande, sjuka och föraktade människor. Det spåras också i folkungatidens visor, fastän de är världsiga, att katolikernas madonnakult påverkar männens kvinnodyrkan. Mitt i all sin förskräckliga råhet blir vikingen svärmisk,

*Ebbe, han skänkte den långa dag både mjöd och vin
Var gång han på bruden såg runno tårarna honom på kind
Förty träder Ebbe Skammelsson så mången stig vill.*

Fromma damer svärmade för heliga män och levde i himmelska kärleksförhållanden. Birgitta höll påvar och kungar i helig bävan med sina uppenbarelser och brev. Hennes fornsvenska är folkvisans – ett drastiskt, målande, livligt språk, fullt av humoristiska vändningar. Inte bara klangen, men den levande formen hos detta fornsvenska språk möter oss i Ferlins dikter. Det är ett språk med ömma tonfall också, ett friskt, ett raskt, ett liksom ärligt språk. Ferlin förenar det med nutida talsvenska så att man kan tala om det ferlinsvenska språket. Den svenska medeltida balladen är en stor uppfinning. Den innehåller berättelse, folkskådespel, naturlyrik och dans, allt i ett.

I Ferlins poesi har denna ursvenska konstart återuppstått. Shakespeares Midsommarnattsdröm, Bellmans dialoger och Ferlins spelmanspoesi är folkvisans mest tvättäkta barn. Liksom Wivallius och Lasse Lucidor är Nils Ferlin lekare och vagant. Inte bara litterärt, men i både verkligheten och dikten. Lucidor den Olycklige höjer sig ur utsävningar och nöd till den strålande balladen: Skulle jag sörja, då vore jag tokot. Men Nils Ferlin i Penningby, med en ros och en visa till Henny i fönstret går mig mera åt hjärtat. Läs dikten ”Jag såg du förstod”! När vi träffades senast, det var i Furusund, var det föstås annat ljud i skällan! Och klang och gutår i bägarn. Jojomen! Och mycket finurliga strofer, finurligen framförda. Va de nån som sa att han va större poet än Nils Johan Einar Ferlin? Hur ser den ut? Häggen blommar! Det finns kvinnor! Det finns värjor! Fröken! Mera dubbelt renat på bord aderton! Spelen, I spelemän! Rogen mig, I fiskarbönder! Ljugen, berättan, skrålen, dansen björnar, isbjörnar!

*Cyrranoiskt profilerad
med en outgrundlig blick
mager, skranglig, reserverad
och med duellantens skick
står Du, redan legendarisk,
komediantisk, pillemarisk
i den svenska poesin.
Hell Dig, Broder Nils Ferlin*